

Tread Lightly! smernice

Tread Lightly!

Vodič za odgovornu terensku vožnju

UVOD

Nismo nasledili Zemlju od naših roditelja.

Pozajmili smo je od naše dece.

Indijanska poslovice

Za mnoge od nas, uživanje u prirodi je postao važan vid rekreacije, način da se „pobegne od svega“. Kampovanje, vožnja bicikla, fotografisanje, spuštanje kanuom niz brzake, pešačenje, jahanje, sakupljanje šumskih plodova... sve je to postalo vrlo popularno. Jedan od razloga je i to što su terenska vozila (4×4) učinila udaljene kutke naše planete lako dostupnim.

Divljina u svima nama budi osećaj avanture, želju za istraživanjem i užitkom koji otkrića donose. Ali, naša je obaveza prema toj prirodi u koju odlazimo da o njoj brinemo i da se domaćinski ponašamo, isto kao što bismo činili i u sopstvenoj kući.

Kroz *Tread Lightly! Vodič za odgovornu terensku vožnju*, pomoći ćemo vam da se pripremite za odgovorno uživanje u izazovima bespuća i uopšte boravak u prirodi, da vas osposobimo za pozitivan uticaj na prirodno okruženje i ljude oko vas.

Krenimo u predivan svet odgovorne terenske vožnje, kročeći lagano...

Šta je Tread Lightly?

Tread Lightly! je obrazovni projekat posvećen širenju saznanja o tome kako uživati u prirodi uz minimizaciju uticaja čoveka na nju. On naglašava potrebu za odgovornim korišćenjem terenskih vozila i drugih sredstava za kretanje po prirodi, kao i principe minimizacije uticaja svih vrsta rekreativnih aktivnosti. To je dugoročni informativni program namenjen širenju svesti u javnosti o tome šta je neophodno da činimo kako bismo sačuvali divlje predele naše planete onakvim kakvi jesu za buduće generacije, koji nas uči kako da budemo odgovorni pojedinci koji svojim ponašanjem zaslužuju pravo da te predele i dalje posećuju.

Tread Lightly! program je pokrenut od strane Šumske uprave Sjedinjenih Američkih Država 1985. godine kako bi se zaštitilo zemljište u privatnom i javnom vlasništvu. Ubrzo je program prihvaćen od strane Agencije za gazdovanje zemljištem, a od 1990. *Tread Lightly!* je prerastao u neprofitnu organizaciju koja angažuje veliki broj entuzijasta, ne samo u SAD, već i širom sveta. Program je nedavno proširen i na rekreativne aktivnosti na vodi. *Tread Lightly!* saraduje sa velikim brojem proizvođača opreme za rekreativne aktivnosti i medijskim kućama, kako bi se objedinili u zajedničkom cilju – brizi za prirodno okruženje. Zaštita prirode kroz edukaciju je njihova misija. Obezbeđivanje budućnosti za kopno i more naše planete je svrha *Tread Lightly!*

Poruke *Tread Lightly!* danas stižu do ljudi širom planete. Kroz *Tread Lightly!* partnere pojedinci koji su zainteresovani za razne vrste avantura u prirodi saznaju na koji način ono što činimo prirodi danas određuje kako će ona izgledati i šta ćemo moći da činimo sutra. Ovo su smernice koje *Tread Lightly!* želi da uputi ljubiteljima prirode:

Putujte i uživajte u slobodnim aktivnostima uz minimalan uticaj na okruženje

Poštujte životnu sredinu i prava drugih

Saznajte nešto o predelima koje posećujete, planirajte i pripremite se pre polaska

Obezbedite buduće korišćenje prirode, ostavite je u boljem stanju nego što ste zatekli

Otkrijte kako vas odgovorno rekreiranje nagrađuje

Korak po korak

Pre nego što krenete u svoju sledeću avanturu u prirodi, malo pripreme vam može olakšati život, povećati bezbednost i u isto vreme pomoći da zaštitite okolinu. Pripremanje za očekivano i neočekivano može da vam pomogne da maksimizujete vreme koje ćete provesti u prirodi, ali i da eliminišete neprijatna iznenađenja. Planirajte unapred – 30 dana pred put nije prerano.

Pripreme

Važno je da napravite spisak neophodne opreme, kako za vaše vozilo, tako i vaših ličnih stvari. Ispravno i redovno servisirano vozilo je osnovni preduslov da bezbedno stignete do destinacije i da se odatle sopstvenim snagama vratite. Evo nekoliko preporuka šta još treba imati na umu u fazi priprema:

- Nabavite mapu područja koje želite da istražite (štampanu ili elektronsku). Nakon što odredite područje koje vas zanima, proverite kojim oblastima je dozvoljen slobodan pristup. Odaberite najbezbedniji put u skladu sa vašim sposobnostima i proverite da li za to područje važe neki propisi vezani bilo za vašu bezbednost ili zaštitu prirode. Kontaktirajte institucije zadužene za gazdovanje područjem. Oni vam mogu pružiti precizne informacije vezano za stanje puteva i staza, eventualne privremene blokade određenih puteva, privremene ili sezone zabrane kretanja određenim putevima, informacije o posebnim dozvolama ili pravilima koja na tom području važe za kretanje motornim vozilima. Ako je područje do koga želite da stignete u privatnom vlasništvu, kontaktirajte vlasnika da biste dobili dozvolu. Pitajte za ograničenja.
- Kontaktirajte nadzornu službu područja kako biste proverili da li postoji neko određeno doba ili uže područje koje treba izbegavati: na primer, vreme kada je živi svet naročito osetljiv na uznemiravanje (vreme parenja ili donošenja mladunaca na svet), ili kada je tlo isuviše meko i sklono produbljivanju kolotruga; područja koja su naročito bitna za zaštitu zbog retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, specifičnih šumskih zajednica, osetljivog tla; kao i područja koja su problematična jer su isuviše popularna kod izletnika i gde to ima negativan uticaj na prirodno okruženje.
- Proverite dugoročnu vremensku prognozu za područje koje želite da posetite. Oluja za koju se niste pripremili u najboljem slučaju može da bude vrlo neprijatno iskustvo, a ponekad i kobno.
- Napravite realističan plan i dosledno ga se držite. Obavestite porodicu i prijatelje precizno o tome gde idete, čak i ako se radi o jednodnevnom izletu. Najbolje da napravite preciznu maršrutu i da jedan odštampani primerak ostavite kod kuće, za svaki slučaj.
- Proverite da li su za područje koje vas zanima potrebne posebne dozvole ili obuka za vozače, kao i da li je neophodna neka vrsta dodatne opreme.

- Pre polaska na put još jednom proverite ispravnost svoje opreme i razmislite da li ste možda nešto zaboravili (hrana, gorivo, voda, alat za otklanjanje kvarova, rezervni delovi).
- Što bolje rasporedite težinu u vozilu. Teške predmete pokušajte da postavite ispred zadnje osovine, zbog bolje trakcije.
- Odradite kontrolu i servis vozila pre polaska na put (posebno ukoliko znate da su neke komponente dotrajale).

Bezbednost na drumovima i stazama

U terenskoj vožnji bezbednost treba da bude vaš osnovni prioritet. Treba da poznajete sopstvene, kao i granice svog vozila, ograničenja koja vam nameće zemljana ili kamena podloga preko koje ćete se kretati, a u svemu tome je veoma važno pridržavati se principa zdravog razuma i ne ignorisati upozorenja sopstvene vozačke intuicije.

- Putujte u grupama od dva ili više vozila, kako biste u slučaju zaglavlivanja, udesa ili bolesti neko mogao odmah da vam priskoči u pomoć.
- Korišćenje mobilnih telefona i radio stanica može biti vrlo korisno za koordinisanje između vozila. Od ključne je važnosti imati vezu sa saputnicima, kojom možete trenutno da ih upozorite na opasnosti ili dozovete u pomoć.
- Vežite se! Vezivanje sigurnosnih pojaseva ne samo da je zakonom propisano, već vas može spasiti od povreda i nezgodnih udaraca dok vozilo poskakuje savlađujući težak teren. Nezgode se mogu dogoditi čak i najboljim 4×4 vozačima.
- Bez alkohola kada vozite! Terenska vožnja traži maksimum veštine i besprekorne trenutne reakcije, tako da je lucidnost rasuđivanja koju imate kada ste trezni od kritične važnosti, čak u većoj meri nego na drumu. Droga i alkohol mogu ugroziti i vas i vaše saputnike. Ako morate da uzimate lekove koji utiču na motorne sposobnosti, prepustite volan nekom drugom.
- Izbegavajte vožnju po mraku. Planirajte put tako da možete zacrtanu putanju da savladate po pre kraja dana.
- Držite nešto veće odstojanje. Vožnja „na braniku“ je naročito opasna u terenskim uslovima i predstavlja siguran put do udesa.
- Put ili staza u divljini nije trkalište. Uživljavanje u ulogu trkača koje vidate na TV-u može biti uzbudljivo, ali imajte u vidu da se off-road reli manifestacije uglavnom održavaju na stazama zatvorenim za regularan saobraćaj i uz striktno bezbednosne mere i nadzor. Pored rizika da divljom vožnjom nanese štetu prirodnom okruženju i samim putevima, dovodite u opasnost sebe i ostale korisnike puta kojim vozite.
- Koristite zdrav razum. Spoznajte svoje granice. Ako imalo sumnjate u svoju sposobnost savladavanja određenog puta, pogledajte mapu i pronađite manje zahtevnu alternativu, ili zamolite nekog ko je iskusniji da preuzme volan.

Opšta pravila ponašanja na putevima i stazama

Budite uviđavni prema ljudima koje srećete na putu ili na lokaciji za kampovanje. Budite ljubazni i prijatni. Neka vam ne bude teško da kažete „dobar dan“ – to je prvi korak u ostavljanju dobrog utiska. Budite ambasador dobre volje 4×4 zajednice.

- Vozite samo tamo gde je dozvoljeno, držeći se staze ili puta. Nemojte da pravite sopstvene prečice.
- Ako na putu kojim se krećete treba da prođete kroz zatvorenu kapiju, zatvorite je ponovo za sobom, sem ukoliko je naznačeno drugačije. Poštujte privatno vlasništvo. Mnogi vlasnici zemlje će vam dozvoliti da pređete preko njihove zemlje ukoliko ih upitate za dozvolu.
- Nemojte praviti prekomernu buku, niti dizati veću prašinu nego što je neophodno. Drugi će to ceniti.

- Ustupajte prvenstvo biciklistima, konjanicima i pešacima. Ukoliko naiđete na stado, zaustavite se i pitajte pastira kako da postupite. Nemojte da pravite nagle pokrete i zvukove koji bi mogli da uplaše životinje. Pomerite se do same ivice puta i zaustavite. Po mogućnosti isključite motor. Budite ljubazni i predusretljivi.
- Sve što donesete sa sobom, vratite. Nemojte ostavljati smeće u prirodi. Zapravo, ako naiđete na smeće, ili oštećenje na putu koje možete da popravite, nemojte da vas mrzi da smeće pokupite i odnesete, odnosno put ostavite u boljem stanju nego što ste ga zatekli. Uvek nosite sa sobom dovoljno kesa za smeće.
- Propustite vozače koji su na usponu, kao i one koji vas pretiču.
- Nemojte se ponašati bahato. Poštujte druge bez obzira na njihov izbor sredstva i načina kretanja kroz prirodu, kako bi svi mogli u njoj podjednako da uživaju.

Terenska vožnja i životna sredina

Usled porasta broja 4×4 entuzijasta poslednjih godina, nepravilno korišćenje 4×4 vozila (makar i nehotično) može vrlo brzo da dovede do nepovoljnih ekoloških posledica. Koristeći zdrav razum i preduzimajući neke mere predostrožnosti, 4×4 vozači mogu da učine puno kako bi njihovi omiljeni tereni i u budućnosti ostali dostupni i u dobrom stanju.

- Uvek se držite puteva i staza kao i drugih površina slobodnih za korišćenje.
- Izbegavajte plašenje stoke (konja, krava, ovaca, itd.) na putu kojim prolazite. Usporite i govorite tiho. Sa domaćim životinjama treba postupati obazrivo.
- Osetljive ekosisteme (tresave, pašnjake, potoke, njive) treba izbegavati. Nasumična vožnja preko livada može da uništi gnezda i staništa ptica i životinja. Držite se već utabanih kolotruga.
- Vozite po sredini staze, kako je ne biste bespotrebno širili.
- Izbegavajte bočno proklizavanje, koje može da prouzrokuje odrone i eroziju.
- Potoke prelazite samo na gazovima puteva, što kraćom putanjom. Nemojte voziti uz i niz potoke, jer time uznemiravate ribe i ostale vodene stanovnike, oštećujući njihova staništa, a postoji i povećani rizik za oštećivanje podvozja vašeg automobila.
- Rezervati su područja kojima se gazuje s namerom da se očuvaju ugrožene biljne i životinjske zajednice i iskonski mir koji u njima vlada. To su područja isključivo za pešake i konjanike. Žao nam je, ali u rezervate ne mogu 4×4 vozila i bicikli.

Kampovanje uz minimum uticaja na životnu sredinu

Kada putujete na duže od jednog dana, to zahteva detaljniju pripremu. Treba nabaviti namirnice i pripremiti kamp opremu. Evo nekih saveta kako bi vaše kampovanje u prirodi bilo što prijatnije i ekološki odgovorno.

- Planirajte obroke pre puta. Prepakujte hranu u plastične posude ili vreće. To će minimizovati količinu smeća koje ćete morati da vratite sa sobom.
- Odaberite laganu opremu, kao što su kamperski gorionici (plinski primusi) i sklopivi kanisteri za vodu. Ovakva oprema je laka za pakovanje, zauzima manje mesta i manje šteti životnoj sredini.
- Birajte šatore i kamp opremu u zemljanim bojama, koje će se bolje uklopiti u ambijent.
- Koristite poznata, već ranije korišćena mesta za kampovanje kad god je to moguće. Birajte otpornu i ne previše osetljivu podlogu kao što su pesak, zemlja i suva trava. Postavite šatore i mesta za pripremu hrane tamo gde je već došlo do oštećenja trave, kako ne biste širili područje. Zapamtite – dobra mesta za kampovanje se pronalaze, umesto da se prave.
- Kada kampujete u divljini, birajte mesta koja su šezdesetak metara udaljena od puta i vegetacijom ili stenama zaklonjena. Trudite se da isto toliko budete udaljeni od vodotokova, kako bi se izbeglo njihovo zagađenje. Izbegavajte kampovanje u blizini istorijskih, arheoloških i

paleantoloških nalazišta, kao i u osjetljivim ekosistemima i područjima. Poštujte tuđu želju za mirom i privatnošću, kampujte na pristojnoj udaljenosti od drugih.

- Koristite plinske gorionike za pripremanje hrane. Oni su laki, brzo se zagrevaju i čiste.
- Izbegavajte loženje vatre. Ako vam je vatra neophodna, koristite isključivo otpale grane i koje pronalazite u šumi (nemojte seći žive grane i stabla). Po mogućnosti koristite plehanu podlogu za loženje vatre da bi se izbegla sterilizacija zemljišta. Pre napuštanja kampa osigurajte da je vatra izgorela u potpunosti, odnosno obavezno je ugasite, a zatim raspite pepeo po što širem području, kako bi bili uklonjeni tragovi.
- Ukoliko u kampu nema toaleta, nuždu zakopajte u rupu dubine 15-20 cm koju ćete prekriti zemljom i suvim lišćem. Potrudite se da to bude bar 60 m udaljeno od samog kampa, vodotokova i staza.
- Minimizujte korišćenje sapuna kako bi se izbeglo zagađenje vodotokova. Za pranje sudova koristite zagrejanu vodu i otpadnu vodu posle nemojte izliti u vodotokove. Ako za ličnu higijenu koristite sapun, činite to racionalno. Za pranje koristite vodu iz kanistera i sunder, najmanje 60 m od vodotokova.
- Kada napuštate kamp, pregledajte još jednom okruženje. Skupite svo smeće i ponesite ga sa sobom. Što više tragova svog prisustva uspete da uklonite, to će sredina delovati prirodnije i prijatnije. Pomozite onima koji dođu posle vas da uživaju barem koliko i vi.
- Poštujte prirodu i ostavite ono što vam je ona pružila u istom stanju. Nemojte uništavati biljke, kao ni tragove istorijskog nasleđa na koje nailazite.

Savlađivanje terena

Terenska vožnja je predivno sredstvo da se dopre do prirode, i ukoliko se upražnjava pravilno, predstavlja ekološki održiv put da stignete do nekih udaljenih tačaka duboko u divljini. Evo nekoliko saveta za savlađivanje terena na četiri točka, tako da to bude ujedno bezbedno i ekološki ispravno.

- Uključite pogon na svim točkovima pre nego što stignete do uzbrdica, većeg kamenja, blata i vododerina. U načelu, redukovani režim prenosa je optimalan za većinu situacija pri savlađivanju terena.
- S obzirom da se krećete po terenu sa nagibom, veoma je bitno da izbegavate nagla ubrzanja, kočenja i zaokrete. Bilo koji od ovih manevara može da poremeti težište vozila i da dovede do proklizavanja, sudara ili prevrtanja.

Nagibi

- Bezbedna vožnja uz i niz nagibe, kao i preko brda, zahteva izvanredno prosuđivanje i razumevanje šta vaše vozilo može, odnosno ne može da uradi. Ako imate sumnju da vi ili vaše vozilo možete da se popnete uz neku strminu ili spustite niz nju, odustanite i pronađite alternativni put. Pronalaženje alternativa je normalna praksa bezbedne terenske vožnje.
- Vozite ravno uzbrdo ili nizbrdo i pređite preko vrha brda. Bočni nagib može da dovede do proklizavanja, pa čak i prevrtanja.
- Koristite redukciju (ako je imate).

Prepreke

- Prelazite prepreke pod uglom, jednim po jednim točkom. To povećava efektivni klirens vozila.
- Nemojte prelaziti prepreke pod pravim uglom, jer to može dovesti do oštećenja na zadnjem kraju vozila, s obzirom da je odlazni ugao većine terenaca njihova najslabija tačka.

Veliko kamenje

- Pažljivo popnite jedan točak na kamen. Krećite se veoma sporo pod redukcijom, pritiskajući papučicu gasa samo onoliko koliko je potrebno da održite momenat kretanja. Tako podižete vozilo, povećavajući razmak podvozja od tla.
- Nemojte opkoračivati točkovima visoko kamenje, jer tako rizikujete da ostanete nasukani diferencijalom ili podvozjem, sa dobrim izgledima da dođe do oštećenja šasije ili pogonskih komponenti.
- Blagovremeno upoznajte isturene tačke podvozja svog vozila (diferencijale, menjač, reduktor, itd.).
- Budite načisto sa time kolika je visina objekata preko kojih vaše vozilo može da pređe bez kačenja.
- Za savlađivanje rizičnih detalja, koristite nekog od saputnika da ispred vozila gleda kako napredujete i daje vam instrukcije kako motati volan.

Meko tlo (blato, rastresita zemlja, pesak)

- Izbegavajte blato ako možete, dokle god vam to izbegavanje dozvoljava da ostanete na putu. Ako ne možete, koristite redukciju i taman dovoljno gasa da biste održali momenat kretanja.
- Ako ih imate uključite blokade svih diferencijala. U slučaju potrebe, koristite vitlo za izvlačenje iz blata.
- Brzo okrećite volan levo desno ako osetite da gubite trakciju. To može pomoći da obezbedite dodatnu trakciju.
- Nemojte pritiskati papučicu gasa kao sivonja. To može samo dovesti do proklizavanja i ukopavanja, čak beznadežnog naleganja šasije na podlogu. Lagano, ujednačeno davanje gasa je bolje od viška snage.

Savlađivanje jaruga

- Ulazite u jaruge i veća udubljenja nailazeći pod uglom od oko 45 stepeni, bilo s leva ili desna, motajući lagano točkove ka jaruzi, vodeći računa da uđe točak po točak.
- Vozite lagano, omogućavajući vozilu da se stabilizuje.
- Nemojte prelaziti jaruge pod pravim uglom. Možete se zakucati u zemlju pradnjim krajem, ili čak naleći šasijom na njene ivice, bez mogućnosti da krenete bilo napred ili nazad.
- Za uspešno savladavanje jaruga, ključno je da poznajete dolazne i odlazne uglove vašeg automobila.

Savlađivanje vododerina i dubokih kolotruga

- Pokušajte da opkoračite točkovima vododerine, čak i u slučajevima kada su šire od vašeg vozila. To može značiti vožnju na bočnim zidovima vaših guma po ivicama vododerine. Tako ćete izbeći bočno naginjanje vozila.
- Bitno je da izbegnete bočno naginjanje i očuvate kontrolu. Budite strpljivi i krećite se lagano kako biste očuvali ravnotežu, jednako u smeru kretanja i upravno na njega.
- Ne pokušavajte da napredujete sa vozilom ozbiljno nagnutim u jednu stranu, jer ako vododerina naglo postane dublja to može dovesti do prevrtanja ili izvrtanja na bok.
- Ako osetite da vam se povećava bočni nagib, okrenite točkove u smeru naginjanja i lagano dodajte gas. Kada se izravnate, ispravite volan i nastavite u željenom smeru.
- Izbegavajte proklizavanje točkova. To može samo da dovede do ukopavanja, naleganja podvozjem, iskliznuća sa trase i prevrtanja.

Prelaženje potoka

- Prelazite lagano, pod uglom od 90 stepeni, ili tek nešto manjim uglom, kako bi se minimizovalo oštećenje korita. Laganim prelaženjem obezbeđujete i da voda ne dopre do usisnika vazduha vašeg motora. Prelazak ravnomernom brzinom stvoriće vazdušni džep streličastog oblika ispred vozila i oko točkova, ukoliko je dubina vode otprilike u visini branika.
- Nemojte juriti preko potoka, dižući vodene zavese. Trudite se da prelazite uz što manje uznemiravanja okruženja.
- Nemojte voziti uz i niz potoke, uznemiravajući živi svet u njima i oštećujući korito.
- Prelazite potoke samo na gazovima gde ih putevi već presecaju. Proverite dubinu vode. Ako je voda dublja od najniže tačke vašeg usisnika vazduha, ne pokušavajte prelaz. Ulaz vode u usisnik vazduha dovešće do gašenja motora, sa moguće vrlo skupim posledicama.
- Proverite kočnice nakon prelaženja vode – obično će njihova efikasnost biti znatno smanjena dok se diskovi i pločice ne prosuše.

***Savet:** Evo kako da procenite bezbednu dubinu vode. Voda do rubova: ne bi trebalo da imate problema. Voda do branika: proverite visinu usisnika vazduha i produžite lagano. Voda između branika i donje ivice farova: budite veoma oprezni, nagla propadanja u koritu u ovom slučaju mogu da znače trenutno punjenje motora vodom. Voda do svetala ili preko: ne pokušavajte da pregazite, jer je po svemu sudeći nivo iznad usisnika vazduha. Kako god, konsultujte uputstvo za upotrebu vašeg vozila, pošto je svaki model specifičan.*

Okretanje

- Ne pokušavajte da okrenete na uskom putu ili stazi, nestabilnoj podlozi ili strmoj padini. Može da vam se dogodi da skliznete s puta ili prevrnete vozilo.
- Vratite se ravno nizbrdo strmom padinom, koristeći redukovani režim i stepen prenosa za kretanje unazad.
- Ostanite u brzini, ne dirajući kvačilo ili papučicu gasa.
- Lagano ritmično pritiskajte kočnicu, kako biste kontrolisali brzinu i u isto vreme izbegli blokiranje kočnice koje nosi potencijalni rizik od proklizavanja.
- Ne koristite papučicu gasa. Kompresija motora će pomoći u kočenju.
- Obezbedite da se sva četiri točka okreću. To će pomoći da održite upravljivost.

Pomoćnici

- Koristite pomoć saputnika ili drugih učesnika konvoja kad god je to moguće. Oni mogu da vide stvari koje vi ne vidite, posebno kada se krećete unazad. Dodelite samo jednoj osobi ulogu pomoćnika. Navodite sa pozicije ispred vozila koje se kreće unazad, ili sa bezbedne udaljenosti iza njega. Navodite sa tačke iznad vozila, ili tačke znatno niže od one na kojoj se ono nalazi.

***Savet:** Prilikom navođenja locirajte najnižu tačku vozila i instrukcijama pokušajte da izbegnete naletanje podvozja na prepreke. Dajte jasne i koncizne verbalne instrukcije, kao i signale pokretima ruke.*

Ako vam se ugasi motor na uzbrdici

Automatski menjač: Pritisnite nožnu i povucite ručnu kočnicu, zatim ručicu menjača pomerite u položaj P (park). Pokrenite motor držeći još uvek nogu na kočnici, pomerite menjač u položaj za kretanje unapred ili unazad, onda otpustite ručnu kočnicu. Lagano otpustite i nožnu kočnicu dok ne osetite da se vozilo pomera, onda postepeno dodajte gas.

Manuelni menjač: Nemojte pritiskati kvačilo. Bez izbacivanja iz brzine, pokrenite motor. Kombinacija redukovano režima i prvog stepena prenosa omogućava pokretanje motora bez rizika od gašenja čak i ako nije pritisnuto kvačilo. Ako iz prvog pokušaja ne uspe, pokušajte ponovo. Na taj način održavate potpunu kontrolu i čuvate lamelu u isto vreme.

Ako vaš model ima zaštitu od slučajnog starta motora te ne može da se pokrene na ovaj način, procedura je sledeća: povucite ručnu kočnicu, a zatim levom nogom pritisnite kvačilo, dok desnom pritiskate kočnicu. Ubacite u prvu brzinu ili hod za kretanje unazad (proverite da li je reduktor u položaju Low) i pokrenite motor. Dok držite nogu na kočnici lagano otpuštajte kvačilo dok ne osetite da lamela počinje da hvata. Otpustite ručnu kočnicu, a zatim i nožnu, sve dok se vozilo ne pokrene. Zatim lagano pritisnite gas, kako biste krenuli ravnomernom brzinom.

Držite odstojanje

- Održavajte bezbednu udaljenost između vozila. Problematične deonice prelazite tako što će naredno vozilo sačekati dok prethodno ne završi prelazak. Vozilo koje je već prešlo problematičan deo puta može pomoći u izvlačenju, sa korišćenjem vitla ili bez.
- Sačekajte da vozilo ispred vas završi uspon pre nego što vi krenete, jer se može lako dogoditi da ono ne uspe da stigne do kraja i da i vi morate da se vratite unazad.
- Držite na oku vozilo iza vas kako biste mu priskočili u pomoć ako eventualno bude imalo problem.
- Nemojte voziti „na braniku“ vozila ispred vas. Ono može naglo da se zaustavi, krene unazad ili čak prokliza prema vama.

Izviđajte pešice. Kada niste sigurni, izađite!

- Bitno je da znate šta se nalazi ispred vas. Čak i ako stazu poznajete, zaustavljajte se često, izađite iz kola i osmatrajte. Nemojte ništa da podrazumevate.
- Ustanovite sa kakvim teškoćama ćete se suočiti pre nego što se sa njima uhvatite u koštac. Razmotrite sve alternative i opredelite se za najlakšu i najmanje opasnu, odnosno onu koja vam može naneti najmanje štete.
- Nemojte samo da stiskate gas! Izlazak iz vozila i izviđanje pešice je odličan način da uživete u prirodnom okruženju i način da se osvežite za izazove koji vas tek čekaju.

Upotreba vitla

Pravilno odabrano i montirano vitlo je dragocena alatka koja može da pomogne smanjenju rizika od pričinjavanja štete životnoj sredini na vašim 4×4 avanturama. Ono može da se upotrebi i za uklanjanje popadalih stabala ili odronjenih stena sa puta, jednako kao što može da se upotrebi i za izvlačenje drugih vozila, pa čak i okretanje prevrnutih.

Izbor pravog vitla

- Načelni savet je da koristite vitlo koje je deklarirano za masu (GVWR) 1,5x veću od mase vašeg potpuno opterećenog vozila.
- Za manja vozila, vitlo koje povlači 3000 kg biće sasvim dovoljno.
- Za veća vozila treba razmatrati vitlo koje povlači 4000 do 4500 kg.
- Za teška terenska vozila, ili vozila veće nosivosti, odnosno lake 4×4 kamione, preporučljivo je nabaviti vitlo deklarirano na 5000 – 6000 kg GVWR.
- Uz vitlo kao dodatnu opremu nabavite i radne rukavice, široku traku za obmotavanje oko stabala, čeličnu kuku i kotur. Većina proizvođača vitla ovo nudi kao dodatnu opremu (kotur može realno da duplira kapacitet vitla).

Saveti za rad sa vitlom

- **Direktna vuča:** Nakon propisnog pričvršćivanja kabla, pokrenite vitlo, prebacite u redukovani režim rada motora i prvi stepen prenosa, potpomažući vitlu laganim dodavanjem gasa. Pratite instrukcije osmatrača van vozila. Nikad nemojte davati višak gasa tako da „preteknete“ vitlo, već ga pustite da vas samo izvuče.
- **Izvlačenje zaglavljelog vozila:** Prikačite kuku vitla za šasiju ili prsten za vuču (NIKAD za branik!). Nemojte kuku nakon provlačenja kroz šasiju kačiti za samu sajlu, jer je može oštetiti. Ne pokušavajte da vozite tokom izvlačenja; samo u izuzetnim slučajevima, ako je vozilo na krivini i klizi prema provaliji ili bankini, točkovima treba koliko je to moguće korigovati smer otklizavanja.
- **Izvlačenje drugih vozila ili uklanjanje prepreka:** Obmotajte traku za stabla oko širokog stabla. Ako sajlu vitla želite da fiksirate za stenu, bolje za to koristite lanac nego traku, jer je traka sklona poderotinama od oštih kamenih detalja. Prikačite sajlu ili lanac što je niže moguće. Ako u blizini nema velike stene ili stabla, može se koristiti nekoliko stena ili manjih stabala. Ako nema u blizini ni stabala ni stena, možete koristiti posebno sidro koje biste poboli duboko u zemlju, ili pak iskoristiti tehniku zakopavanja rezervnog točka kao sidra.
- **Ispravljanje prevrnutog vozila:** Zakačite traku za izvlačenje (ili sajlu, ako traku nemate) za dalju stranu šasije prevrnutog vozila (onog koji je udaljeniji od vozila koje vrši ispravljanje). Podvucite traku ispod prevrnutog vozila, u smeru željenog okretanja, vodeći računa da je zaštitite od oštih ivica na vozilu. Prikačite traku za sajlu vitla. Pokrenite vitlo i pustite ga da odradi posao. Postavite pomoćnika na bezbednoj udaljenosti od vozila koje vraćate na točkove. Pokušajte da sprečite da prevrnutu vozilo svom silinom udari na točkove kada se ispravi – za kontrolisano okretanje, koristite treće vozilo koje ga drži nategnuto na suprotnu stranu kao uporište.

Primena *Tread Lightly!* smernica je jednostavna. Brzina i snaga nisu neophodni. Priprema, zdrav razum, pristojnost i poštovanje prema životnoj sredini je sve što je potrebno.

Zapamtite:

- **Uživajte.**
- **Ne uništavajte.**
- **Putevi oštećeni neodgovornim korišćenjem često bivaju zatvarani.**
- **Korišćenjem zdravog razuma i elementarne pristojnosti, u onome što je raspoloživo danas, moći ćemo da uživamo i sutra.**